

Viestintäyksikkö

Euroopan yhteisöjen tuomioistuin
LEHDISTÖTIEDOTE nro 104/09
Luxemburgissa 30.11.2009

Lissabonin sopimus ja Euroopan unionin tuomioistuin

Lissabonin sopimus, jonka Euroopan unionin 27 jäsenvaltion valtion- tai hallitusten päämiehet allekirjoittivat 13.12.2007, tulee voimaan 1.12.2009. Sopimuksella muutetaan kahta perussopimusta, eli Euroopan unionista tehtyä sopimusta (SEU) ja Euroopan yhteisön perustamissopimusta, joista viimeksi mainitun nimeksi tulee vastedes Euroopan unionin toiminnasta tehty sopimus (SEUT).¹

Lissabonin sopimuksella muutetaan Euroopan unionin tuomioistuimen organisaatiota ja toimivaltaa.

A. Toimielimen organisaatioon ja jäsenten nimittämiseen tehtävät muutokset

Euroopan unioni, joka tästedes on oikeushenkilö, korvaa Euroopan yhteisön. Täten Lissabonin sopimuksen johdosta pilarirakenne häviää ja Euroopan unioni saa uuden toimielinrakenteen. Tämän johdosta toimielinten nimenmuutoksen mukaisesti *Euroopan unionin tuomioistuinjärjestelmä kokonaisuudessaan* saa nimen Euroopan unionin tuomioistuin², joka koostuu kolmesta tuomioistuimesta: **unionin tuomioistuin, unionin yleinen tuomioistuin ja virkamiestuomioistuin**.

Vaikka Lissabonin sopimuksessa toistetaan **erityistuomioistuinten** perustamisen osalta olemassa olevat määräykset, siinä määrätään kuitenkin eräistä muutoksista niiden perustamisen osalta, eli vastedes ne perustetaan tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen (yhteispäätösmenettelyssä määräenemmistöllä), eikä enää yksimielisellä ratkaisulla, kuten tähän asti.

Lissabonin sopimuksen johdosta Euroopan unionin tuomioistuimen perussäännön³ muutospyyntöä pidetään "esityksenä lainsäätämisyjärjestyksessä hyväksyttäväksi säädökseksi"⁴, ja se on käsiteltävä tavallista lainsäätämisyjärjestystä noudattaen. Sitä vastoin tuomareiden ja julkisasiamiesten asemaan ja tuomioistuimen kieliä koskevaan järjestelmään sovelletaan edelleen yksimielistä ratkaisua koskevaa sääntöä.

Toimielimen jäsenten nimittämisen osalta Lissabonin sopimuksessa toistetaan olemassa olevat määräykset, joiden mukaan tuomarit nimitetään kuudeksi vuodeksi jäsenvaltioiden hallitusten yhteisellä sopimuksella, mutta vastedes sellaisen komitean kuulemisen jälkeen, joka antaa lausunnon ehdolla olevien henkilöiden soveltuvuudesta unionin tuomioistuimen ja unionin yleisen tuomioistuimen tuomarin ja julkisasiamiehen tehtäviin. Tässä komiteassa on seitsemän henkilöä, jotka valitaan näiden kahden tuomioistuimen entisten jäsenten, ylimpien kansallisten tuomioistuinten jäsenten ja tunnetusti pätevien oikeusoppineiden keskuudesta, joista yhtä ehdottaa Euroopan parlamentti. Neuvosto tekee unionin tuomioistuimen presidentin aloitteesta päätökset, joissa vahvistetaan mainitun komitean toimintasäännöt, sekä päätöksen, jolla nimetään komitean jäsenet.

¹ Jäljelle jää ainoastaan Euroopan atomienergiayhteisö tai "Euratom" (pöytäkirja N:o 1 Euroopan unionista tehtyyn sopimukseen, Euroopan yhteisön perustamissopimukseen ja/tai Euroopan atomienergiayhteisön perustamissopimukseen liitettyjen pöytäkirjojen muuttamisesta).

² SEU 19 artikla.

³ Euroopan unionin tuomioistuimen perussääntö on pöytäkirjassa N:o 3.

⁴ Pöytäkirja N:o 2 toissijaisuus- ja suhteellisuusperiaatteen soveltamisesta.

Julkisasiamiesten osalta julistuksessa todetaan, että heidän määräänsä voidaan unionin tuomioistuimen pyynnöstä lisätä kahdeksasta yhteentoista.⁵

B. Euroopan unionin tuomioistuimen toimivaltaa koskevat muutokset

Toimivallan kattamat alat

Maastrichtin sopimuksella luotu pilarijärjestelmä häviää. Näin ollen Euroopan unionin tuomioistuimen toimivalta kattaa **Euroopan unionin oikeuden**, ellei perussopimuksissa toisin säädetä.⁶

Näin ollen unionin tuomioistuin saa yleisen ennakkoratkaisuja koskevan toimivallan **vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueen** osalta, koska pilarijärjestelmä häviää ja koska Lissabonin sopimuksella poistetaan EU 35 ja EY 68 artikla, joissa määrätään rajoituksista unionin tuomioistuimen toimivaltaan.

Ensinnäkin poliisiyhteistyön ja rikosasioissa tehtävän oikeudellisen yhteistyön⁷ osalta unionin tuomioistuimen toimivalta antaa ennakkoratkaisuja tulee pakolliseksi, eikä se edellytä enää kunkin jäsenvaltion julistusta, jossa hyväksytään tämä toimivalta ja ilmoitetaan ne kansalliset tuomioistuimet, jotka voivat ennakkoratkaisuja pyytää. Lissabonin sopimuksella poliisiasiat ja rikosoikeudelliset asiat tulevat yleisesti sovellettavan oikeuden piiriin, ja kaikki tuomioistuimet voivat pyytää ennakkoratkaisua unionin tuomioistuimelta. Siirtymäsopimuksissa määrätään kuitenkin, että tätä täyttä toimivaltaa sovelletaan vasta viiden vuoden kuluttua Lissabonin sopimuksen voimaantulosta.⁸

Toiseksi viisumi-, turvapaikka- ja maahanmuuttopolitiikan sekä muiden henkilöiden vapaaseen liikkuvuuteen liittyvän politiikan⁹ (kuten oikeudellinen yhteistyö yksityisoikeudellisissa asioissa ja tuomioiden tunnustaminen ja täytäntöönpano) osalta kaikki kansalliset tuomioistuimet voivat – eivätkä enää ainoastaan ylimmän asteen tuomioistuimet – nyt saattaa asian unionin tuomioistuimen käsiteltäväksi, ja unionin tuomioistuin on tästä lähtien toimivaltainen ottamaan kantaa yleistä järjestystä rajatarkastuksissa koskeviin toimenpiteisiin. Näin ollen unionin tuomioistuimella on yleinen toimivalta tällä alalla Lissabonin sopimuksen voimaantulosta lähtien.

Lisäksi **Euroopan unionin perusoikeuskirja**¹⁰ saa saman oikeudellisen arvon kuin perussopimukset.¹¹ Se sisältää ”perustuslaillisen kokonaisuuden”, jonka osalta unionin tuomioistuin voi antaa ratkaisun. Perusoikeuskirjaan ei kuitenkaan voida vedota Yhdistyneeseen kuningaskuntaan eikä Puolaan nähden, joilla on tältä osin poikkeus¹², jonka mukaan perusoikeuskirjalla ei laajenneta unionin tuomioistuimen eikä minkään näiden kahden jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaa niin, että se voisi todeta, että Puolan tai Yhdistyneen kuningaskunnan lait, asetukset tai hallinnolliset määräykset, käytännöt tai toiminnot eivät vastaa perusoikeuksia ja

⁵ Julistus N:o 38 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 252 artiklasta unionin tuomioistuimen julkisasiamiesten määrän osalta.

⁶ SEU 19 artikla.

⁷ Aikaisempi EY:n perustamissopimuksen VI osasto.

⁸ Siirtymämääräyksistä annetun pöytäkirjan N:o 36 10 artikla. Tässä määrätään siirtymätoimenpiteenä, että sellaisten poliisiyhteistyön ja oikeudellisen yhteistyön alalla annettujen unionin säädösten osalta, jotka on hyväksytty ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa, Euroopan unionin tuomioistuimen toimivalta säilyy ennallaan. Tämän siirtymätoimenpiteen noudattaminen lakkaa viiden vuoden kuluttua Lissabonin sopimuksen voimaantulopäivästä.

⁹ Aikaisempi EY:n perustamissopimuksen IV osasto.

¹⁰ SEU 6 artiklassa täsmennetään lisäksi seuraavaa: ”Unioni liittyy ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn eurooppalaiseen yleissopimukseen. Liittyminen ei vaikuta perussopimuksissa määriteltyyn unionin toimivaltaan.” Pöytäkirjassa N:o 8 todetaan, että liittymissopimuksessa on täsmennettävä erityiset menettelysäännöt, joita sovelletaan, jos unioni osallistuu Euroopan yleissopimuksen seurantaelinten toimintaan, ja tarpeelliset järjestelyt, joilla varmistetaan, että Euroopan unionin ulkopuolisten valtioiden esittämät kanteet sekä yksityiset valitukset osoitetaan tapauksen mukaan asianmukaisesti jäsenvaltioille ja/tai unionille. Lisäksi siinä todetaan, ”ettei [tämä] liittyminen vaikuta unionin toimivaltaan eikä sen toimielinten toimivaltuuksiin”.

¹¹ SEU 6 artiklan 1 kohta.

¹² SEUT:n liitteenä oleva pöytäkirja N:o 30 Euroopan unionin perusoikeuskirjan soveltamisesta Puolaan ja Yhdistyneeseen kuningaskuntaan.

periaatteita, jotka perusoikeuskirjassa on vahvistettu. Valtion- ja hallitusten päämiehet ovat lisäksi sopineet tämän poikkeuksen ulottamisesta tulevaisuudessa Tšekin tasavaltaan.¹³

Vaikka pilarikäsité poistuu Lissabonin sopimuksen myötä, **yhteiseen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaan** sovelletaan edelleen Euroopan unionista tehdyn sopimuksen V osaston¹⁴ mukaisesti erityissääntöjä ja -menettelyjä. Täten unionin tuomioistuimella ei ole toimivaltaa¹⁵ näiden määräysten osalta eikä näiden määräysten nojalla hyväksytyjen säädösten osalta, lukuun ottamatta kahta poikkeusta, eli 1) sillä on toimivalta valvoa Euroopan unionin ja yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimivaltojen rajaa, sillä yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan toteuttaminen ei saa vaikuttaa unionin toimivallan käyttämiseen eikä toimielinten niiden toimivaltuuksien laajuuteen, jotka kuuluvat Euroopan unionin yksinomaisen tai jaetun toimivallan piiriin,¹⁶ ja 2) sillä on toimivalta ratkaista kumoamiskanteet, jotka on nostettu luonnolliselle henkilölle tai oikeushenkilölle osoitetusta, neuvoston tekemästä, rajoittavia toimenpiteitä sisältävästä päätöksestä esimerkiksi terrorismin torjumiseksi (varojen jäädyttäminen)¹⁷.

Menettelyt

Ennakkoratkaisumenettely ulotetaan Euroopan unionin elinten ja laitosten säädöksiin,¹⁸ jotka näin sisällytetään unionin oikeuteen, jota unionin tuomioistuin voi tulkita ja jonka pätevyyttä se voi valvoa kansallisten tuomioistuinten pyynnöstä, jotta viimeksi mainitut voivat esimerkiksi varmistua kansallisen lainsäädäntönsä yhteensoveltuvuudesta tähän oikeuteen nähden.

Lissabonin sopimuksella otetaan käyttöön määräys, jonka nojalla unionin tuomioistuin tekee ratkaisunsa mahdollisimman pian, jos ennakkoratkaisukysymys tulee esille missä tahansa kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävänä olevassa asiassa, joka koskee pidätettyä henkilöä.¹⁹ Sopimustekstissä viitataan näin kiireelliseen ennakkoratkaisumenettelyyn, joka tuli voimaan 1.3.2008 ja jota sovelletaan vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueeseen ([lehdistötiedote 12/08](#)).

Lissabonin sopimuksella ulotetaan unionin tuomioistuimen toimivalta **Eurooppa-neuvoston säädöksiin**, sillä tämä tunnustetaan Lissabonin sopimuksessa täysimääräisesti toimielimeksi. Uusien määräysten²⁰ nojalla unionin tuomioistuin voi antaa ratkaisun Eurooppa-neuvoston tai neuvoston antaman säädöksen laillisuudesta sen jäsenvaltion pyynnöstä, jota asia koskee, kun tämä toimielin on havainnut, että on olemassa vakava vaara sitä, että kyseinen jäsenvaltio loukkaa tiettyjä arvoja²¹ (ihmisarvon kunnioittaminen, ihmisoikeuksien kunnioittaminen jne.).²²

Tuomioistuimella on samoin toimivalta ratkaista tilintarkastustuomioistuimen, Euroopan keskuspankin ja vastaisuudessa myös alueiden komitean oikeuksiensa turvaamiseksi nostamat kanteet.

Lissabonin sopimuksella kevennetään sellaisten kanteiden tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä, jotka **yksityishenkilöt** (luonnolliset henkilöt tai oikeushenkilöt) **ovat nostaneet** unionin toimielinten, elinten ja laitosten päätöksistä. Yksityishenkilöt voivat nostaa kanteen sääntelytoimesta, joka koskee häntä suoraan, ja joka ei edellytä täytäntöönpanotoimenpiteitä. Täten yksityishenkilön ei enää tarvitse osoittaa, että kyseinen toimi koskee häntä erikseen.²³

¹³ Eurooppa-neuvoston päätelmät 29. ja 30.10.2009, joissa todetaan, että pöytäkirjaa N:o 30 sovelletaan Tšekin tasavaltaan (asiakirja 15265/09 CONCL 3).

¹⁴ SEU 24 artikla.

¹⁵ SEUT 275 artikla.

¹⁶ SEU 40 artikla.

¹⁷ SEUT 275 artikla.

¹⁸ SEUT 267 artikla.

¹⁹ SEUT 267 artikla.

²⁰ SEUT 269 artikla.

²¹ SEU 2 artikla.

²² Tämä kanne on nostettava kuukauden kuluessa kyseisestä toteamuksesta ja tuomioistuimen on tehtävä tekee ratkaisunsa kuukauden kuluessa pyynnön esittämisestä.

²³ SEUT 263 artikla.

Toissijaisuusperiaatteen noudattamisen valvonnan osalta jäsenvaltio voi nostaa unionin tuomioistuimessa **kumoamiskanteen sääntelytoimesta, jolla loukataan toissijaisuusperiaatetta**, ja tämän kanteen taustalla voi olla kansallinen parlamentti tai sen jaosto. Kanteen nostajana on muodollisesti oltava valtion hallitus, mutta kyseinen hallitus voi myös ainoastaan ”toimittaa” sen, jolloin kanteen todellisena nostajana on kansallinen parlamentti tai sen jaosto.²⁴ Vastaavasti alueiden komitea voi vedota näiden periaatteiden loukkaamiseen niiden toimien osalta, joissa sen kuuleminen on pakollista.

Lissabonin sopimuksella nopeutetaan lisäksi **rahallisiin seuraamuksiin** (kiinteämääräinen hyvitys tai uhkasakko) liittyvää menettelyä jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan tuomion täytäntöön panematta jättämisen osalta.²⁵ Sopimus mahdollistaa myös sen, että unionin tuomioistuin määrää ensimmäisen jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevan tuomion yhteydessä rahallisista seuraamuksista siinä tapauksessa, ettei komissiolle ilmoiteta direktiivin kansallisista täytäntöönpanotoimista.²⁶

Lisäksi komissio voi viiden vuoden ajanjakson päätyttyä nostaa jäsenyysvelvoitteiden noudattamatta jättämistä koskevia kanteita sellaisten toimien osalta, jotka liittyvät poliisiyhteistyöhön ja rikosasioissa tehtävään yhteistyöhön ja jotka on toteutettu ennen Lissabonin sopimuksen voimaantuloa.²⁷

Tämä on tiedotusvälineiden käyttöön tarkoitettu epävirallinen asiakirja, joka ei sido yhteisöjen tuomioistuinta.

Yhteyshenkilö: Gitte Stadler ☎ +352 4303 3127

²⁴ Maastrichtin sopimukseen kirjattiin toissijaisuusperiaate. EY-sopimuksen 5 artiklassa määritetään kyseinen periaate seuraavasti: "Toissijaisuusperiaatteen mukaisesti unioni toimii aloilla, jotka eivät kuulu sen yksinomaiseen toimivaltaan, ainoastaan jos ja siltä osin kuin jäsenvaltiot eivät voi – – riittävällä tavalla saavuttaa suunnitellun toiminnan tavoitteita, vaan ne voidaan suunnitellun toiminnan laajuuden tai vaikutusten vuoksi saavuttaa paremmin unionin tasolla." Tähän läheisesti liittyvä periaate on suhteellisuusperiaate, jonka mukaan ”unionin toiminnan sisältö ja muoto eivät saa ylittää sitä, mikä on tarpeen perussopimusten tavoitteiden saavuttamiseksi”.

²⁵ SEUT 260 artikla.

²⁶ SEUT 260 artikla.

²⁷ Pöytäkirjan N:o 36 10 artiklan 1 kohdasta seuraa, että tällaiset kanteet ovat mahdollisia sen jälkeen, kun viiden vuoden määräaika on kulunut Lissabonin sopimuksen voimaantulosta.